

POSTANOWIENIE o umorzeniu śledztwa

Dnia 27 maja 2006 r.

..... Ewa Koj prokurator.....
(imię, nazwisko i stanowisko).

Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w ...Katowicach.....
w sprawie przeciwko*) zamordowania Polaków w „Akcji AB” w latach 1940-42 we wsi
Olsztyn oraz zabójstwa w dniu 3 lipca 1940 r. w Częstochowie Tadeusza Plebanka poprzez
bezprawne wydanie z przyczyn politycznych, przez nazistowski sąd wyroku skazującego go
na karę śmierci

tj. o przestępstwo z art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla
faszystowsko- hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością
cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców narodu polskiego (Dz. U. z 1946 r. Nr 69, poz 377)

na podstawie art. 17 § 1 pkt. 5 i 7.....kpk i art. 322 § 1 kpk
*)

postanowiła:

umorzyć śledztwo
w sprawie zbrodni wojennej będącej zbrodnią przeciwko ludzkości stanowiącej ludobójstwo
popelnione przez funkcjonariuszy gestapo i policji bezpieczeństwa, polegające na
spowodowaniu w dniach 28, 29 czerwca, 1, 3, 4 lipca, 13 sierpnia, 16 i 25 września 1940 roku
na terenie miejscowości Olsztyn, Apolonka i Wygoda, woj. częstochowskie pozbawienia
życia w drodze egzekucji przez rozstrzelanie bez jakichkolwiek podstaw prawnych ok. 90
Polaków w ramach tzw. „Akcji AB”, a nadto w ramach działalności tzw. sądu doraźnego
komendanta Sipo i SD na dystrykt radomski, z motywów narodowościowych i politycznych
w celu wyniszczenia grupy narodowościowej i politycznej

tj. o przestępstwa z art. 118 § 1 kk i art. 123 § 1 pkt 4 kk oraz art. 1 pkt 1 dekretu z dnia
31.08.1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych
zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego
(Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.) przy zast. art. 11 § 2 kk w zw. z art. 3 ustawy
z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 155 poz. 1016 z późn. zm.)

- wobec śmierci Bruno Streckenbacha, Fritza Lipharda Wilhelma Bluhma, Otto Burgera
i von Doprowskiego, Wilhelma Hertleina, Waltera Dette
- tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5
- wobec powagi rzeczy osądzonej w stosunku do Hansa Franka,

- tj. na podstawie art. 17§ 1pkt 7
- w pozostałym zakresie wobec niewykrycia sprawców tj. na zasadzie art. 322 § 1 kpk

UZASADNIENIE

Do tut. Komisji wpłynął wniosek Macieja Plebanka o pomoc w sprawie unieważnienia wyroku śmierci wydanego wobec jego ojca Tadeusza przez sąd doraźny komendanta Sipo i SD na dystrykt radomski, oraz ustalenie przyczyn, dla których ten wyrok wydano. W oparciu o publikację b. prokuratora Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich Jana Pietrzykowskiego pt. Akcja AB w Częstochowie ustalono, iż Tadeusz Plebanek był jedną z kilkudziesięciu osób aresztowanych i skazanych w ramach akcji AB, którą policja bezpieczeństwa przeprowadziła w Częstochowie w dniach 3 i 4 czerwca 1940 r. Zgładzony został w masowej egzekucji w Apolonce koło Częstochowy wraz z czternastoma innymi osobami.

W oparciu o repertoria b. Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu ustalono, iż prowadzono śledztwo sygn. S 18/75 w sprawie zamordowania Polaków w „Akcji AB” w latach 1940-1942 we wsi Olsztyn woj. Częstochowskie. W aktach zachowały się kopie protokołów przesłuchań świadków z 1966 r. i 1972 r. oraz luźne ponumerowane dokumenty (kopie) zawierające notatki z dokumentów, fotokopie dokumentów archiwalnych, kopia postanowienia o częściowym umorzeniu i częściowym zawieszeniu śledztwa, kopia pisma przekazującego materiały śledztwa do Centrali w Ludwigsburgu z maja 1978 r.

Postępowanie zakończono w dniu 11.01.1978 r. wydając postanowienie o umorzeniu śledztwa wobec powagi rzeczy osądzonej i śmierci w stosunku do: Adolfa Feuchta, Paula Pressa, Wilhelma Laubnera, Franca Fikusa, Hermana Szabelskiego oraz o zawieszeniu śledztwa wobec długotrwałej przeszkody uniemożliwiającej dalsze jego prowadzenie z powodu pobytu za granicą i braku wiadomości o miejscu pobytu w stosunku do: dziesięciu funkcjonariuszy gestapo w Częstochowie, wymienionych z nazwiska, których bliższych danych nie ustalono (Datte, Bruno Liszkowski, Dittman, Otto Hala, Dohrbeck, Weihöfer, Zeier, Dressler, Gebauer, Erich Burczyk), sześciu członków batalionu Szupo wymienionych z nazwiska, których bliższych danych nie ustalono (Hertlein, Schneider, Borksen, Franc Szulc, Ernest Bernd, Haman), sześciu członków Sądu Doraźnego Komendanta Sipo i SD na dystrykt radomski wymienionych z nazwiska, których bliższych danych nie ustalono (Fritz Liphardt, Blum, Doprowski, Burger, Wendel, Fuchs). W postanowieniu wszystkim w/w funkcjonariuszom zarzucano działanie w ramach akcji AB mającej na celu eksterminację Polaków. Przyjęto, iż funkcjonariusze gestapo aresztując i torturując w czasie prowadzonych

przesłuchań skazanych przez sąd doraźny i rozstrzelanych w masowych egzekucjach współuczestniczyli w zbrodni.

W dniu 15.10.2005 r. podjęto to śledztwo w części dotyczącej zawieszenia i połączono do niniejszej sprawy określając w sposób właściwy jej przedmiot i kwalifikację prawną. Materiał dowodowy uzupełniono o postanowienie o umorzeniu postępowania przez Prokuraturę w Koblencji, kserokopie materiałów z tego postępowania (sygn. 101 Js 2212/73) - w tym polskich, kserokopie dokumentów pozyskanych z akt archiwalnych postępowań karnych dotyczących zbrodniarzy wojennych przeciwko Franciszkowi Fikusowi, Wilhelmowi Laubnerowi, Otto Burgerowi, Paulowi Press'owi, Maksowi Gebaurowi, Walterowi Dette'owi, Erichowi Burczykowi.

W toku postępowania przyjęto następujące ustalenia:

Termin AB-Aktion pochodzi od słów *ausserordentliche Befriedungsaktion*, co w tłumaczeniu na język polski brzmi *nadzwyczajna akcja pacyfikacyjna*. Objęła ona swym zasięgiem całe terytorium Polski okupowane przez Niemców. Autorem tego terminu był generalny gubernator Hans Frank. Bogatym źródłem informacji w tym zakresie jest tzw. *Dziennik Hansa Franka* odnaleziony w maju 1945 r. w jego domu w Bawarii, obecnie przechowywany w archiwum IPN sygn. 95. W 38 tomach zawarte są protokoły posiedzeń byłego rządu Generalnej Guberni i zebrań Partii Narodowosocjalistycznej w GG oraz przemówienia i wypowiedzi generalnego gubernatora. Po raz pierwszy nazwa ta pojawiła się w przemówieniu H.Franka w dniu 16 maja 1940 r., a już 30 maja omówił on szczegółowo cel i zadania akcji AB. Więźniowie ujęci w akcji AB mieli być mordowani na miejscu tj. z reguły w pobliżu miejsca uwięzienia. Mord wykonywany na więźniu miała poprzedzać procedura policyjnego sądu doraźnego, aby wywołać wrażenie, że jest to egzekucja wyroku. Akcją AB mieli być objęci również aresztowani w marcu 1940 r. zgodnie z jego poleceniem członkowie tajnych organizacji. Ze sprawozdania Streckenbacha - dowódcy Sipo i SD w Generalnym Gubernatorstwie - z dnia 16 maja 1940 r. wynikało, iż w chwili rozpoczęcia akcji AB policja miała już w swych rękach ok. dwóch tysięcy mężczyzn i kobiet. Wśród tych osób były również osoby osadzone w więzieniu w Częstochowie. Pod koniec maja 1940 r. do więzienia tego przewieziono również mieszkańców Radomska aresztowanych w marcu i kwietniu pod zarzutem przynależności do ruchu oporu i za to skazanych.

W Częstochowie akcja rozpoczęła się w nocy z 3 na 4 czerwca 1940 r. Aresztowania były prowadzone przez policję porządkową i funkcjonariuszy gestapo w oparciu o wcześniej przygotowane listy. Niektóre osoby już uprzednio były więzione przez Gestapo. Umieszczano je w więzieniu w Częstochowie. Aresztowania dotknęły środowisko inteligenckie oraz robotnicze w zakresie, w jakim ciążyły podejrzenia o przynależności do ruchu oporu.

Między innymi w toku tego śledztwa w oparciu o zeznania Florentyny Herbsztrej, Leokadii Lewandowskiej, Tadeusza Muszyńskiego, Ewy Pietraszewskiej – Wnuczek ustalono okoliczności związane z aresztowaniem ich krewnych.

W dniu 29.02.1940 r. gestapo aresztowało Wiesława Herbsztrejta - ucznia gimnazjum. Matce powiedziano, że jak zgłosi się starszy syn Mieczysław to młodszy zostanie zwolniony. Mieczysław zgłosił się następnego dnia w placówce gestapo. Odtąd obaj bracia przebywali w więzieniu, wielokrotnie byli przesłuchiwanie przez gestapo. Matka przekazywał im paczki, jeden raz miała widzenie z synami. Wówczas młodszy syn opowiedział jej, że był bity w czasie przesłuchania do utraty przytomności. Gdy udała się do więzienia z paczka w ostatnią niedzielę miesiąca czerwca polscy strażnicy powiedzieli jej, że synowie zostali rozstrzelani. Po upływie miesiąca została zawiadomiona przez gestapo o egzekucji synów. W czasie ekshumacji w 1946 r. nie rozpoznała zwłok swoich synów. Marian Lewandowski, z zawodu kupiec, pierwszy raz został aresztowany przez gestapo w marcu 1940 r., ale po tygodniu został zwolniony. Kolejny raz aresztowany został dn. 3 czerwca 1940r. Gestapo weszło do domu nad ranem i po przeprowadzonej rewizji w czasie, której niczego nie znaleziono, zabrano go do więzienia w Częstochowie Zawodziu. Żonie pozwolono na noszenie jedzenia do więzienia. Gdy przyszła tam w dniu 3 lipca 1940 r. odmówiono przyjęcia obiadu twierdząc, że męża już w więzieniu nie ma. Dwa tygodnie później została powiadomiona ustnie, przez nieznanego jej mężczyznę, któremu towarzyszył umundurowany funkcjonariusz że mąż został rozstrzelany. W marcu 1940 gestapo aresztowało Mariana i Stanisława Muszyńskich uczniów szkoły handlowej, przeprowadzono rewizję, w czasie której niczego nie znaleziono. Matka miała tylko jedno zbiorowe widzenie z nimi. Dowiedziała się, że w czasie przesłuchań byli bici i torturowani. Młodszy brat Tadeusz zanosił im posiłki. Kontaktowali się za pomocą grypsów. Gdy w dniu 13 sierpnia 1940 r. zaniósł braciom posiłek do więzienia został odesłany. Dopiero pod koniec 1943 r. dowiedział się o tym, że bracia zostali rozstrzelani w Apolonce. Po wojnie w 1946 r. uczestniczył w ekshumacji, razem z ojcem rozpoznali zwłoki braci po garderobie. Tadeusz Plebanek, częstochowski adwokat został aresztowany 3 czerwca 1940 r. Jeden ze strażników więzienia ostrzegł go o grożącym mu aresztowaniu, ale T. Plebanek nie spodziewał się, że może się z nim coś złego stać, nie chciał opuszczać żony i małych dzieci. Aresztowanie nastąpiło ok. godz. 3 rano, po przeprowadzeniu rewizji czterech funkcjonariuszy zabrało T. Plebanka. Został umieszczony w więzieniu w Częstochowie. Żona z córką dostarczyły mu odzież, nosiły mu również jedzenie. Przez znajomego lekarza, który pracował w więzieniu, Maria Plebanek otrzymała koszulę męża, na której sporządził list pożegnalny. Jesienią 1940 r. jego teściowa wraz z córką i trzema miejscowymi chłopami pojechała do lasu w Apolonce, gdzie po rozkopaniu

mogły teściowa rozpoznać zwłoki T. Plebanka. Oficjalnie rodzina nie została powiadomiona przez władze okupacyjne o śmierci T. Plebanka.

Poza tym włączono do sprawy protokoły przesłuchań członków rodzin rozstrzelanych złożone w toku procesu przeciwko Wilhelmowi Laubnerowi: Feliksy Izard, Apoloni Baranowskiej, Marii Zbirskiej, Franciszka i Petroneli Budzikur, Janiny Łuczkiwicz, Władysławy Bera, Władysławy Morgały, Bronisławy Balt, są one jednak lakoniczne i nie wzbogacają ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie.

Wielu spośród aresztowanych było przesłuchiwanym w siedzibie gestapo w Częstochowie przy ul. Kilińskiego. W czasie przesłuchań funkcjonariusze gestapo znęcali się nad aresztowanymi, chcąc wymusić określonej treści wyjaśnienia. Ustalenia te wynikają z zeznań Florentyny Herbsztrejt, Stanisław Lejko strażnika w ówczesnym więzieniu, który widział ślady dotkliwego pobicia oraz okaleczenia osób przywożonych z przesłuchania do więzienia oraz wyjaśnień Franciszka Fikusa asystenta kryminalny Gestapo w Częstochowie. Gdy mimo tego nie udawało się uzyskać od więźniów przyznania do działalności w ruchu oporu, preparowano dokumenty obciążające w postaci sprawozdań. Takie sprawozdania sporządzone w dniach 4 i 5 czerwca 1940 r. przez Laubnera i Fikusa zachowały się w archiwum IPN a dotyczą następujących zatrzymanych: Tadeusza Plebanka, Stanisława Tylla, Józefa Dombkowskiego, Jana Nawrockiego, Władysława Kowalczyka, Stefana Raczkowskiego, Stanisława Stalińskiego, Eugeniusza Chadzińskiego, Kazimierza Czai, Ryszarda Szmida, Wiktora Dąbkowskiego, Konstantego Wichlińskiego, Pawła Baranowskiego, Dominika Zbierskiego, Stanisława Stalińskiego, Witolda Piwowarczyka. Sprawozdania zawierają informacje o spotkaniach, kontaktach, wrogim nastawieniu do władz okupacyjnych, przydatności dla ruchu oporu oraz wnioski o „unieszkodliwienie”.

Zgodnie z planem osoby ujęte w akcji AB stawały przed sądem doraźnym Komendanta Sipo i SD na dystrykt radomski. Przewodniczącym sądu był Fritz Liphardt, a jako asesory występowali jego zastępca Wilhelm Blum oraz von Doprowski i Otto Burger. Sąd nie ogłaszał wyroku, był on odczytywany w dniu egzekucji po wyjściu z celi na dziedziniec więzienia. Nie przysługiwało od niego odwołanie. Jedyna kontrola nad wyrokami z upoważnienia Hansa Franka, należała do Bruno Streckenbacha.

Przebieg zdarzeń związanych z egzekucją wynika z zeznań Michała Dzierzgwę, któremu udało się uciec, Martina Kazimierczaka, członka 7 batalionu, przesłuchanego w 1948 r. w niewoli radzieckiej oraz Józefa Ziębika, który działał w ruchu oporu i na polecenie swojego przełożonego ps. „Ponury” w czerwcu z ukrycia robił zdjęcia egzekucji. Ten pierwszy zeznał, iż 24 maja był wraz z kilkoma osobami sądzony w Radomsku, a następnego dnia przewieziony do więzienia w Częstochowie. W dniu 28 czerwca 1940 r. ok. godz. 18 w grupie 15 więźniów – 11 z Radomska i 4 z Częstochowy- został wyprowadzony na

dziedziniec, gdzie skrepowano im powrozami ręce, a jakiś mężczyzna odczytał wyrok kary śmierci. Następnie pojedynczo przy użyciu stołka zostali wprowadzeni do krytej plandeką ciężarówki. Ruszyli w stronę Olsztyna a za nimi jechała jeszcze jedna ciężarówka. W czasie drogi udało mu się uwolnić ręce z powrozów. Gdy wjechali w leśną drogę, żandarmi zawiązali wszystkim opaski na oczy, wyciągnęli skazańców z samochodu i ustawili w piątkach. Michał Dzierzgwa, odsunął opaskę z oka opierając się o ramię kolegi. Widział, jak rozstrzelano pojedynczo pierwszą piątkę. Gdy do miejsca straceń prowadzono drugą piątkę, dwóch więźniów Rybicki i Gilewski zaczęło uciekać. Niemcy oddali w ich kierunku strzały, a M. Dzierzgwa wykorzystał zamieszanie i również skoczył w pobliskie zarośla. Kule go nie dosięgły, natomiast Rybicki i Gilewski zginęli. Udało mu się uciec. Po kilku dniach jego żona otrzymała zawiadomienie, iż został rozstrzelany. Martin Kazimierczak zeznał, iż uczestniczył w egzekucjach wykonywanych w lesie koło Olsztyna w czerwcu i lipcu 1940 r. Więźniów po przywiezieniu na miejsce egzekucji rozdzielano na grupy po pięć osób. Rozebranych więźniów stawiano na krawędzi głębokiego rowu i strzelano do nich na rozkaz dowódcy plutonu, którym był kapitan Broksen

Marian Słowikowski kościelny i Roman Jarosik organista z Olsztyna, z wieży kościelnej widzieli miejsce za cmentarzem, do którego ciężarówka przywoziły skazańców, skąd pieszo byli pędzeni do miejsca kaźni, które było osłonięte zaroślami. Krótco po tym słychać było odgłos strzałów. Ksiądz Józef Michałowski z okien plebani widział trzy transporty – ciężarówka przykryte plandeką, eskortowane w stronę tzw. „piasków”. Tadeusz Kurasiński w dniu 29 czerwca 1940 r. w godzinach wieczornych widział przejeżdżające przez Olsztyn dwa samochody ciężarowe, wewnątrz siedzieli mężczyźni w cywilnych ubraniach, eskortowani przez żandarmerię. Po upływie ok. godziny słychać było odgłosy pojedynczych i seryjnych strzałów. Serie powtórzyły się sześć razy. W nocy poszedł na miejsce egzekucji, znalazł miejsce świeżo przysypane żółtym piaskiem, na którym posadzono jałowce. Celem ukrycia masowego charakteru zbrodni policja nie zgłosiła zgonów do Urzędu Stanu Cywilnego. Akty zgonów zostały sporządzone w oparciu o późniejsze postanowienia sądów o uznanie za zmarłego.

• W Archiwum Państwowym w Częstochowie zachowały się praktycznie w sposób kompletnyteczki osobowe więźniów; Oddział II (Karny) z lat 1939 - 1944, sygn. 3377 - 3763 w tym: teczki osobowe więźniów oraz Księga więźniów śledczych, zawierająca rejestr osadzonych (podstawowe dane osobowe, daty przybycia do więzienia i opuszczenia go, adnotacje o dalszych losach więźniów). W oparciu o nie ustalono, iż egzekucje wykonywał 7 batalion policji pod dowództwem majora Hertleina, adiutantem tego batalionu był porucznik Schneider. Z zeznań członka tego batalionu Martina Kazimierczaka wynika, iż dowódcą plutonu egzekucyjnego był major Borksen, a członkami Franc Szulc, Ernest Bernd i Haman.

Prokuratura w Koblencji ustaliła, iż Wilhelm Hertlein zmarł dn. 2 grudnia 1975 r., tożsamości pozostałych wymienionych funkcjonariuszy nie udało się ustalić. Egzekucje wykonano w dniach: 28.06., 29.06., 1.07., 3.07., 4.07., 13.08., 16 i 25.09.1940r. we wczesnych godzinach rannych lub wieczorem. W ich wyniku rozstrzelano:

W dniu 28 czerwca 1940 r. o godz. 20⁰⁰ w Olsztynie:

1. Tadeusza Gomulińskiego, ur. 4.XI.1888 r.
2. Franciszka Gilewskiego, ur. 13.11.1904 r.
3. Franciszka Grabinowskiego, ur. 2.02.1904 r.
4. Józefa Kępcę, ur. 20.06.1912 r.
5. Jana Łatacza, ur. 2.12.1906 r.
6. Mariana Rybickiego, ur. 8.09.1897 r.
7. Stefana Szczygłowskiego, ur. 14.01.1914 r.
8. Bolesława Szymańskiego, ur. 9.01.1899 r.
9. Tadeusza Więclawskiego, ur. 1.08.1909 r.
10. Stanisława Zbieca, ur. 11.11.1895 r.
11. Stefana Wojcierzynskiego, ur. 20.08.1910 r.
12. Franciszka Zbrojkiewicza, ur. 19.03.1887 r.
13. Wilhelma Jaksika, ur. 29.01.1904 r.

W dniu 29 czerwca 1940 r. w Olsztynie:

1. Wiesława Herbstrajta, ur. 1.01.1922 r.
2. Mieczysława Herbstrajta, ur. 7.08.1915 r.
3. Floriana Bobowskiego, ur. 22.06.1912 r.
4. Jana Jonde, ur. 27.03.1927 r.
5. Bohdana Królikowskiego, ur. 19.03.1919 r.
6. Zygmunta Królikowskiego, ur. 23.04.1922 r.
7. Stanisława Langnera, ur. 19.01.1922 r.
8. Stefana Wojteczka, ur. 6.08.1895 r.
9. Jana Lange, ur. 13.01.1889 r.
10. Kazimierza Jaszczuka, ur. 4.03.1894 r.
11. Leonarda Lameckiego, ur. 1.10.1884 r.
12. Mieczysława Habrowskiego, ur. 4.01.1908 r.
13. Wincentego Guźła, ur. 14.07.1888 r.
14. Tadeusza Guźła, ur. 18.06.1921 r.
15. Stanisława Antoniaka, ur. 14.04.1908 r.

W dniu 1 lipca 1940r. w Olsztynie :

1. Piotra Kozerskiego ur. 20.02.1874r.
2. Jana Leszka Kozerskiego ur. 26.06.1914r.
3. Stanisława Gawrońskiego ur. 27.02.1847r.
4. Stanisława Mianowskiego ur. 21.06.1906r.
5. Mariana Flaka ur. 25.06.1918r.
6. Władysława Kowala ur. 28.06.1919r.
7. Mariana Angela ur. 25.11.1898r.
8. Mariana Kramera ur. 23.10.1887r.
9. Franciszka Jonde ur. 07.09.1878r.
10. Józefa Kwiatkowskiego ur. 20.01.1897r.
11. Jana Ślęzaka ur. 23.07.1908r.
12. Stanisława Otockiego ur. 19.11.1903r.
13. Zdzisława Czerwińskiego ur. 04.12.1914r.
14. Zygmunta Kochanowskiego ur. 20.06.1894r.

W dniu 3 lipca 1940r. o godz. 3⁰⁰ w lesie koło wsi Apolonka pod Janowem :

1. Dominika Zbierskiego ur. 03.08.1890r.
2. Stanisława Nowaka ur. 07.03.1874r.
3. Tadeusza Plebanka ur. 13.05.1902r.
4. Jana Nawrockiego ur. 06.02.1892r.
5. Władysława Golnika ur. 18.04.1909r.
6. Jana Nagłowskiego ur. 22.01.1900r.
7. Jana Glińskiego ur. 08.03.1908r.
8. Stefana Raczkowskiego ur. 15.08.1884r.
9. Stanisława Tylla ur. 11.11.1887r.
10. Konstantego Wiklińskiego ur. 22.02.1899r.
11. Floriana Procka ur. 13.03.1918r.
12. Władysława Kowalczyka ur. 24.09.1908r.
13. Jana Chwastowskiego ur. 19.03.1894 r.
14. Mariana Lewandowskiego ur. 9.01.1908 r.
15. Ludwika Morawskiego ur. 25.08.1877 r.

V. W dniu 4 lipca 1940 r. w lesie koło wsi Wygoda pod Janowem:

1. Janinę Glińską, ur. 20.10.1903 r.

2. Serafinę Glińską, ur. 30.09.1890 r.
3. Irenę Glińską, ur. 21.01.1900 r.
4. Stanisława Langnera, ur. 19.02.1922 r.
5. Marię Małolepszy, ur. 28.09.1920 r.
6. Leona Ziółkowskiego, ur. 11.01.1920
7. Pawła Baranowskiego, ur. 15.01.1894 r.
8. Leona Jagodę, ur. 21.11.1917 r.
9. Stanisława Kleszcza, ur. 11.01.1911 r.
10. Wacława Bebla, ur. 16.02.1919 r.
11. Lucjana Oleśkiewicza, ur. 10.02.1921 r.
12. Mariana Parzynka, ur. 5.05.1917 r.
13. Tadeusza Bryłę, ur. 11.09.1912 r.

VI. W dniu 13 sierpnia 1940 r. w lesie koło wsi Apolonia pod Janowem:

1. Leona Rzykieckiego, ur. 2.08.1902 r.
2. Mieczysława Izarda, ur. 5.01.1911 r.
3. Adama Bajora, ur. 2.01.1921 r.
4. Stefana Budzikura, ur. 28.05.1921 r.
5. Mariana Muszyńskiego, ur. 13.08.1920 r.
6. Stanisława Muszyńskiego, ur. 17.10.1921 r.
7. Edwarda Bera, ur. 8.05.1920 r.
8. Józefa Sztokdrejera. ur. 31.05.1919 r.
9. Zdzisława Biernackiego, ur. 15.09.1920 r.
10. Wacława Balta, ur. 6.03.1915 r.
11. Ryszarda Szmiata, ur. 3.04.1903 r.
12. Zdzisława Łuczkiwicza, ur. 7.10.1916 r.
13. Mariana Nereczka, ur. 1.04.1917 r.
14. Jana Gipka, ur. 11.11.1922 r.
15. Władysława Nicke, ur. 29.10.1912 r.

W dniu 16 i 25 września 1940r. w Olsztynie :

1. Longina Strzeleckiego ur. 15.03.1911r.
2. Jerzego Głowackiego ur. 21.04.1914r.
3. Bronisława Olszewskiego ur. 15.07.1867r.
4. Lucynę Olszewską ur. 09.08.1906r.
5. Wincentego Czechowskiego ur. 05.04.1896r.

W ten sposób ustalono tożsamość 90 osób. Z zachowanych w archiwum niemieckich dokumentów wynika, iż w dniach: 28.06., 29. 06., 1.07., 3.07. przekazywano dowódcy batalionu 7 listę 15 osób do rozstrzelania. Opisana ucieczka Michała Dzierzgwy z miejsca egzekucji w dniu 28.06. 1940 r. pozwala na wyjaśnienie rozbieżności w liczbach powyżej wskazanych.

Prokuratura w Koblencji umorzyła prowadzone w oparciu o przekazane przez stronę polską akta oraz własne ustalenia śledztwo w sprawie zastrzelenia ok. 90 osób w okresie od czerwca do września 1940 r. wobec śmierci członków sądu doraźnego Lipharda Bluma i von Doprowskiego, których uznała za odpowiedzialnych zbrodni, natomiast w pozostałym zakresie odnośnie członków batalionu egzekucyjnego oraz funkcjonariuszy gestapo odpowiedzialnych za aresztowania i śledztwa prowadzone w ramach akcji AB wobec tego, iż nie można im udowodnić udziału w czynie karalnym. Członkowie batalionu wykonującego egzekucję działali w oparciu o wyroki sądu doraźnego wydanego zgodnie z prawem.

Zgodnie z art. 114 § 1 kk orzeczenie zapadłe za granicą nie stanowi przeszkody do postępowania karnego o to samo przestępstwo przed sądem polskim. Konsekwencją takiego postępowania jest możliwość dokonania oceny prawnej w świetle zebranych przez stronę polską dowodów zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem.

W ramach oceny prawnej czynów będących przedmiotem niniejszego śledztwa należy stwierdzić, iż stanowiły one w czasie ich popełnienia oraz stanowią obecnie przestępstwa będące zbrodniami przeciwko ludzkości, a także zbrodnie wojenne - w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku *o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* (Dz. U. Nr 155 poz. 1016 z późn. zm.).

Każdy z czynów polegających na pozbawianiu życia pokrzywdzonych stanowi zbrodnię zabójstwa określoną w art. 1 pkt 1 dekretu z dnia 31.08.1944 roku *o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego* (Dz. U. z 1946 roku nr 69 poz. 377 z późn. zm.). Dla zastosowania tego przepisu nie ma znaczenia to, że zbrodnicze decyzje w postaci orzeczeń tzw. sądu doraźnego gestapo miały formalne podstawy prawne wynikające z karnego ustawodawstwa III Rzeszy wydanego w okresie wojny. Ustawodawstwo to było nielegalne samo w sobie, co wynika z faktu bezprawności rozpoczętej przez Niemców wojny oraz wszelkich tego konsekwencji, w tym także tych, które przyjęły postać normatywną. Niezależnie od powyższego należy podnieść, iż na gruncie niemieckiego prawa karnego uchwalono ustawę z dnia 25 sierpnia 1998 r. o uchyleniu narodowosocjalistycznych niesprawiedliwych wyroków karnych oraz orzeczeń o przymusowej sterylizacji, wydanych przez byłe sądy zdrowia dziedzicznego. Zgodnie z artykułem 1 § 1 przy pomocy tej ustawy

zostają uchylone skazujące orzeczenia karne, które zostały wydane przy naruszeniu elementarnych zasad sprawiedliwości po 30 stycznia 1933 roku z powodów politycznych, wojskowych, rasowych, religijnych lub światopoglądowych w celu przeprowadzenia lub utrzymania reżimu narodowo- socjalistycznego. Zostają umorzone postępowania, które stanowiły podstawę tych orzeczeń. Zgodnie z §2 orzeczeniami tymi są w szczególności: orzeczenia Trybunału Ludowego, orzeczenia sądów doraźnych, utworzonych na podstawie rozporządzenia o utworzeniu sądów doraźnych z dn. 15 lutego 1945 r. oraz orzeczenia, które opierają się na wymienionych w załączniku przepisach ustawy. W punkcie 26 tego załącznika wskazano między innymi przepisy artykułów od 80 do 94 niemieckiego kodeksu karnego.

Opisana zbrodnia jednocześnie wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 118 § 1 kk albowiem celem popełnionych zabójstw było działanie sprawców umotywowane każdorazowo przyczynami narodowościowymi, co wynika z faktu, iż zbrodnicze zachowania popełniano wyłącznie wobec Polaków w związku właśnie z taką ich narodowością a przestępcza działalność była umotywowana politycznie. Nadto także pozbawianie życia osób cywilnych w ramach różnego rodzaju przejawów działalności funkcjonariuszy gestapo należy potraktować jako zbrodnie wojenne wyczerpujące znamiona przestępstw z art. 123 § 1 pkt 4 kk. Okoliczność ta wynika z faktu, iż tego rodzaju zachowania określane jako „mordowanie ludności cywilnej” także było sprzeczne z postanowieniami prawa międzynarodowego obowiązującymi w okresie II wojny światowej. Pogląd taki unormowany został w ramach definicji zbrodni wojennych zawartej w art. VI „b” Statutu Międzynarodowego Trybunału Wojskowego¹ sądzącego głównych sprawców zbrodni z okresu wojny.

Karalność przestępstw stanowiących przedmiot niniejszego postępowania nie uległa dotychczas przedawnieniu, gdyż są one zbrodniami przeciwko ludzkości określonymi w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o *Institucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* (Dz. U. Nr 155 poz. 1016 z późn. zm.). Zbrodnia ta , co wcześniej wykazano, zostały popełnione w ramach motywacji określonej w tym przepisie - z powodu przynależności pokrzywdzonych do grupy narodowościowej lub politycznej. Ponadto sprawcami tych czynów byli funkcjonariusze gestapo, czyli funkcjonariusze publiczni III Rzeszy.

Niewątpliwie osobą odpowiedzialną za popełnienie przedmiotowych zbrodni był generalny gubernator Hans Frank jako sprawca inspirujący działanie innych i tolerujący zbrodnicze zachowania podległych mu funkcjonariuszy gestapo. Taką postacią zbrodni przeciwko ludzkości przewiduje mający zastosowanie w niniejszej sprawie przepis art. 3 ustawy o IPN. Został on osądzony i skazany na karę śmierci w procesie norymberskim.

Czyny objęte orzeczeniami wydanymi w Norymberdze odnoszą się również do zdarzeń będących przedmiotem niniejszego postępowania, a wraz z Hansem Frankiem zostali osądzeni: *Hermann Göring, Rudolf Hess, Joachim von Ribbentrop, Wilhelm Keit, Ernest Kaltenbruner, Alfred Rosenberg, Hans Frank, Wilhelm Frick, Julius Streicher, Walter Funk, Karl Dönitz, Erich Raeder, Baldur von Schirach, Fritz Sauckel, Alfred Jodl, Artur Seyss-Inquart, Albert Speer, Constantin von Neurath, Martin Bormann.*

Odpowiedzialność za tę zbrodnię ponosi również Bruno Streckenbach. Jako dowódca Sipo i SD w Generalnym Gubernatorstwie realizował i koordynował poprzez podległe sobie służby akcję AB. Po zakończeniu wojny przebywał on w niewoli radzieckiej, jednak w 1955 r. został wydany władzom zachodnioniemieckim jako nieamnestionowany zbrodniarz wojenny skazany na karę dożywotniego więzienia za zbrodnie popełnione na terenie ZSRR. Zmarł dn. 28 października 1977 r.

Kolejni sprawcy to Fritz Liphardt komendant policji bezpieczeństwa i SD w Radomiu jako przewodniczący sądu doraźnego, który skazał na kary śmierci w/w pokrzywdzonych oraz członkowie sądu doraźnego Wilhelm Bluhm, Otto Burger i von Doprowski. Fritz Liphardt w 1945 r. został internowany na terenie Niemiec, w 1947 r. był przesłuchiwany przez oficerów śledczych Polskiej Misji Wojskowej Badania Niemieckich Zbrodni Wojennych, przyznał, iż wydawał wyroki śmierci oraz kierował Polaków do obozów koncentracyjnych. Uważał, iż jest niewinny, bo działał zgodnie z prawem. W wyniku wniosku o ekstradycję, został wydany władzom polskim. Prawdopodobnie w czasie transportu statkiem zażył truciznę lub silny środek nasenny i po przybyciu do Szczecina zmarł w więzieniu w dniu 18 maja 1947 r. Prokuratura w Koblencji ustaliła, iż zgon Wilhelma Bluhma został zarejestrowany w dniu 22 lipca 1943 r. w USC w Berlinie – prawdopodobnie zginął na froncie wschodnim. Natomiast von Doprowski od 14.04.1945 r. uznawany jest za zaginionego. Otto Burger był sądzony i skazany na karę śmierci przez Sąd Okręgowy w Radomiu w dniu 28.09.1948 r. za to, że jako zastępca kierownika gestapo na dystrykt radomski, w okresie od 1939 r. do 1943 r. działał na szkodę Polaków przez to że, brał udział w bezprawnych aresztowaniach, znęcaniu się, kierowaniu do obozów koncentracyjnych. Nie był członkiem składu orzekającego Lothar Wendel, albowiem zastępcą Fritza Lipharda został w późniejszym okresie. Ustalono również skład osobowy częstochowskiej placówki gestapo. Jej szefem był Adolf Feucht, zastępcą Paul Press, kierownikiem wydziału IV Wilhelm Laubner. Poza tym czynności wykonywali: Franc Fikus, Herman Szabelski, Erich Burczyk, Bruno Liszkowski, Dittman, Otto Hala, Dohrbeck, Weihöfer, Zeier, Dressler, Gebauer, Erich Burczyk. Kierownikiem placówki SD był Dette. Zgodnie z ustaleniami Prokuratury w Koblencji Adolf Feucht jest uznawany za zaginionego od 8.05.1945 r. Wilhelm Laubner wyrokiem Sądu Apelacyjnego Wydz. Karny w Kielcach z dnia 5 października 2005 r. został

skazany na karę śmierci za zbrodnie związane ze zwalczaniem ruchu oporu, która została zamieniona na dożywocie a następnie na 12 lat pozbawienia wolności. Herman Szabelski za zbrodnie popełnione jako funkcjonariusz gestapo wyrokiem Specjalnego Sądu Karnego dla Okręgu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 czerwca 1946 r. został skazany na karę śmierci. Paweł Press został skazany za popełnione zbrodnie między innymi na terenie Częstochowy wyrokiem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 11 marca 1948 r. na karę 6 lat pozbawienia wolności. Franciszek Fikus został skazany wyrokiem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 13 kwietnia 1949 r. na 10 lat więzienia. Maksa Gebauera Specjalny Sąd Karny w Lublinie wyrokiem z dnia 12 czerwca 1946 r. skazał na karę śmierci za zbrodnie popełnione od maja 1943 r w Radomiu. Nie ustalono, czy jest to ta sama osoba, która była funkcjonariuszem gestapo w Częstochowie w 1940 r. Walther Dette zmarł dn. 28.05. 1959 r. W toku postępowania nie zdołano natomiast ustalić dokładnych danych osobowych pozostałych funkcjonariuszy gestapo będących sprawcami zbrodni.

Mając powyższe na uwadze postanowiono jak w sentencji.

Prokurator

*Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
w Katowicach*

Ewa Koj